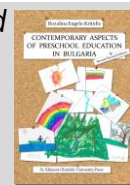

**Резюмета на публикациите на доц. дн Розалина Енгелс-Критидис,
представени за участие в конкурса за професор
по 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика),
обявен в Държавен вестник, бр. 67 от 28.07.2020г.**

МОНОГРАФИИ (2):

1. **Engels-Kritidis, R.** *Contemporary Aspects of Preschool Education in Bulgaria. Revised second edition with additions and updates.* Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Press, 2020, 198 стр. ISBN 978-954-07-5025-5

Abstract: This monograph consists of 7 chapters united under the common goal of underlining some key fields of the contemporary preschool education in Bulgaria, in accordance with the author's perception and experience. Each chapter is based on the author's research; the first and fifth chapters rely on researching literature sources and/or official statistical data, while for the rest of the publication the scientific analysis and conclusions are based on application of various research methods – analysis of essays by students in Bulgaria (chapter 2), psychological-pedagogical experiment in Bulgarian kindergartens (chapters 3 and 6), long-term pedagogical observations of the author in Bulgarian preschool educational institutions in the country (chapter 4) and abroad (chapter 7).

Chapter 1 presents the organization, legislative basis, scope and conceptual foundation of preschool education in Bulgaria, as well as describing the university and life-long education of pedagogical specialists, given their importance for successful interactions in preschool institutions. The chapter presents and comments on contemporary data that shows the percentage of children attending kindergarten in the country, the number of children by age groups, the number of kindergartens by type in the country, the number of children in each group, etc. Special attention is given to the data related to nurseries and nursery groups in Bulgaria. The foundation of the contemporary conceptual framework of Bulgarian preschool education is explored in the programs used in the 1990s, specifically the "Educational Program for Children Aged 2-7 Years" by Roussinova et al. (1993). After noting the contents of Decree № 4 for Preschool Upbringing and Preparation (2000/2005), the chapter presents the currently effective Decree № 5 for Preschool Education (2016) in close connection with the Law for Preschool and School Education (2015). The different kinds of pedagogical specialists working in preschool institutions are described and the profile of the kindergarten teacher is outlined with regard to education, gender, and age. The different options for attaining the kindergarten teacher qualifications are reviewed, together with the career development opportunities the profession offers. Additionally, some of the challenges facing the pedagogical specialists in Bulgarian kindergartens are presented.

After underlining the role of the kindergarten teacher for successful pedagogical interaction, Chapter 2 focuses on researching the concept of "good/quality kindergarten teacher" in students attending the Faculty of Primary and Preschool Education (currently the Faculty of Educational Sciences and the Arts) of Sofia University "St. Kliment Ohridski". On the basis of research methodology developed by the author, the chapter defines the personal and professional profile of the good/quality kindergarten teacher as viewed by the students in the Bulgarian academic environment. By presenting the author's results from a similar research conducted in a Slovak context (research with students preparing to be kindergarten students in the Comenius University of Bratislava), some parallels in the issue under research are sought.

Chapter 3 presents evidence for the importance of individualization and differentiation in the process of selecting educational content, as well as when planning the goals of pedagogical interaction in kindergartens in the Bulgarian context. The results of a psychological-pedagogical experiment with preschool-age children (aged 3-4 and 6-7 years old) are presented as proof of increased educational progress in groups where an individualized and differentiated approach is applied actively and systematically.

Based on earlier research and the general professional experience of the author, Chapter 4 presents the conceptual basis of a variable-dynamic model of pedagogical interaction, developed for application in Bulgarian kindergartens and based on learning from emotional experience and children's personally-significant practical experience. The chapter argues for the necessity of this kind of model in the context of researching and accounting for the individual specifics and requirements of each child, underlining the importance of positive emotional experience, of provisions by the teacher for alternative opportunities for practical/real-life experiences for children, and of activities initiated by the children. Viewed through the lens of learning from emotional experience and children's personally-significant practical experience, the pedagogical situation is once again confirmed as a flexible main form of interaction that supports the successful achievement of group and individual educational goals, ensuring opportunities for each child's active participation and accounting for their emotional well-being.

Chapter 5 comprises a theoretical-legislative review of the issues related to language acquisition and speech development by preschool-age children in the Bulgarian educational context. After reviewing the main points of the work done in this area by key university teachers / researchers (Daskalova, 1989; 1991; Angelov, 1994; 2007; Terzieva, 1997; Balabanova, 2001; Chichikova, 2001; Petrova, 2012, etc.), the chapter focuses on several points related to the university-provided theoretical and practical preparation of future kindergarten teachers in the aspect of their successful interaction with children specifically in the context of language development and preparation for literacy. Presenting the educational content for "Bulgarian language and literature" as defined in Decree № 4 for Preschool Upbringing and Preparation (2000/2005) and comparing it to the respective content in the currently effective Decree № 5 for Preschool Education (2016), the publication takes a critical view to show some significant

shortcomings that should definitely be addressed in any future revisions of the document. The chapter outlines the necessity for expanding the application of innovative educational concepts in Bulgarian kindergartens that are related with literacy and specific pedagogical technologies in that respect. Important fields for life-long education of kindergarten teachers in this respect are also noted.

Chapter 6 presents a specific variant of researching the processes of language acquisition and speech development, outlining some psychological-pedagogical aspects in the process of the perception of allegory by Bulgarian preschool-age children. Evidence is presented from research on the interpretation of proverbs and sayings in their role as linguistic matrices built on allegorical meanings. In the spirit of building on the research the author had done for her 2004 dissertation, this chapter uses the difference between the similar concepts of "meaning" and "significance" (as defined by Vygotsky and further developed by Luria) to explore children's interpretations of allegory as a middle point on the road from the individual significance for the child toward the widely-accepted meaning. The chapter also underlines the importance of registering and exploring the children's unique interpretations of allegory, which can be actively used to help the child reach the commonly accepted meanings.

Chapter 7 moves out of Bulgaria only in a geographical sense, presenting an educational program aimed at Bulgarian children attending preparatory groups and Sunday schools in Greece. It is here that proverbs and sayings, being short and clichéd expressions that recreate various real-life situations in a visual, artistic, and allegoric way, are once again used by the author, this time as the foundation of an intercultural educational program that teaches mutual respect and tolerance on the basis of the similarities of the verbal folklore between the two languages of two neighboring countries. At the core of the program lies a selection of Bulgarian allegorical expressions, provided together with their Greek counterparts. Special attention is paid to providing specific pedagogical directions for using this program not only in preschool preparatory groups, but also in the first year of primary school, accounting for the introduction of the written form of speech as a key new educational aspect.

This is a second revised and updated edition of the original 2016 publication, which has not been submitted for evaluation related to academic or scientific promotion of the author; in comparison, the new edition includes several additions and updates, most importantly: updating Chapter 1 with the official statistical data for 2020, expanding Chapter 2 to include a parallel examination of the same issues in the context of Slovakia, and adding a completely new chapter (Chapter 4 in the new edition).

Резюме: Монографията се състои от седем глави, обединени от общата цел да бъдат очертани някои ключови в разбиранията и опита на автора полета на съвременното предучилищното образование в България. Всяка една глава в монографията стъпва на авторско изследване, като в първа и пета глава то се основава на проучване на литературни източници и/или официални статистически данни, а в останалите глави анализът и направените научни изводи се базират на разнообразие от приложени изследователски методи - анализ на есета на студенти в българска академична среда (втора глава); психолого-педагогически експеримент в детски градини в България (глава трета и шеста); дългогодишни педагогически наблюдения на автора в български предучилищни образователни институции у нас (глава четвърта) и в чужбина (седма глава).

Първата глава представя организацията, нормативната уредба, мащаба и концептуалните основи на предучилищното образование в България, както и университетското и продължаващото образование на педагогическите специалисти, с оглед на тяхната значимост за успешното взаимодействие в предучилищните институции. Представени и коментирани са актуални данни, посочващи процента деца, посещаващи детски градини у нас; техния брой по възрастови групи; броя детски градини по видове в страната; броя деца в група и др. Обърнато е специално внимание и на данните, свързани с детските ясли и яслените групи в български контекст. Основите на съвременната концептуална рамка на българското предучилищно образование са потърсени в програмите от деветдесетте години на миналия век, и по-специално - в „Програма за възпитание на детето от 2 до 7 години“ на Русинова и колектив (1993). Маркирайки съдържанието на Наредба 4 за предучилищно възпитание и подготовка (2000/2005), в главата се представя и понастоящем действащата Наредба 5 за предучилищното образование (2016), в пряка връзка със Закона за предучилищно и училищно образование (2015). Описани са видовете педагогически специалисти, работещи в предучилищните институции, като е очертан профилът на детския учител в аспекта на неговото образование, пол, възраст. Разгледани са вариантите за придобиване на квалификация за детски учител, както и възможностите за кариерно развитие в професията. Очертани са и някои предизвикателства пред педагогическите специалисти, работещи в детските градини у нас.

Още веднъж подчертавайки ролята на детския учител за успешното педагогическо взаимодействие, *втората глава* на монографията се фокусира върху проучване на представата за добрия, качествения детски учител у студенти, подготвяни за детски учители във Факултета по начална и предучилищна педагогика (сега ФНОИ) на СУ „Св. Климент Охридски“. Въз основа на разработена авторска изследователска методология, е очертан личностният и професионалният профил на качествения детски учител в представата на студенти в българска академична среда. Представяйки авторски резултати от подобно изследване в словашки контекст (изследване със студенти, подготвяни за детски учители в Университета Коменски, Братислава), са потърсени и някои паралели в аспекта на изследваната проблематика.

В *третата глава* се обосновава значимостта на индивидуализацията и диференциацията в процеса на подбора на образователно съдържание, както и при планиране на целите на педагогическото взаимодействие в детската градина в български образователен контекст. Представени са резултати от психолого-педагогически експеримент с деца от предучилищна възраст (3-4- и 6-7-годишни), доказващи по-голям образователен напредък в групи, където активно и системно се прилага индивидуализацията и диференциацията.

Базирайки се на предишни изследвания и на цялостния професионален опит на автора, в *четвърта глава* се очертават концептуалните основи на вариативно-динамичен модел на педагогическо взаимодействие, разработен за приложение в български детски градини, базиран на учене чрез преживяване и личностно значим практически опит. Аргументирана е необходимостта от подобен модел в контекста на проучване и отчитане на индивидуалните особености и потребности на всяко дете, очертавайки значимостта на позитивните преживявания, осигурените от учителя алтернативни

възможности за детски практически/житейски опит и инициирани от децата активности. Разгледана през призмата на ученето чрез преживяване и личностно значим практически опит, педагогическата ситуация още веднъж е утвърдена като гъвкава основна форма на взаимодействие, позволяваща успешното постигане на групови и индивидуални образователни цели, осигурявайки възможности за активно включване и отчитайки емоционалното благополучие на всяко дете.

Петата глава представлява теоретико-нормативен преглед на проблематика, свързана с овладяването на езика и развитието на речта от децата в предучилищна възраст, в българска образователна среда. След направен обзор на основни моменти в делото на ключови изследователи-университетски преподаватели в областта (Даскалова, 1989; 1991; Ангелов, 1994; 2007; Терзиева, 1997; Балабанова, 2001; Чичикова, 2001; Петрова 2012 и др.), главата се фокусира върху някои моменти, свързани с университетската теоретична и практическа подготовка на бъдещите детски учители по посока на тяхното успешно взаимодействие с децата именно в сферата на езиковото развитие и подготовката за огромяване. Представяйки образователното съдържание по направление „Български език и литература“ в Наредба 4 за предучилищно възпитание и подготовка (2000/2005) и сравнявайки го с рецепрочното такова в заместилата я Наредба 5 за предучилищното образование (2016), в труда с критичен поглед се изтъкват някои значими недостатъци, които е необходимо да бъдат отчетени в скорешни ревизии на документа. Очертана е необходимост от разширяване на приложението на иновативни образователни концепции в българските детски градини, свързани с грамотността, както и на конкретни педагогически технологии в този план. Набелязани са и значими полета за продължаващо образование на детските учители именно в тази връзка.

Шестата глава представя конкретизиран вариант на проучването на процесите на овладяване на езика и развитието на речта, очертаващ някои психолого-педагогически аспекти в процеса на възприемане на алегорията от български деца от предучилищна възраст. Представени са доказателства от изследване на интерпретации на пословици и поговорки в качеството им на езикови матрици, изградени върху алегорично значение. В духа на доразвиване на изследванията на автора, свързани с темата на докторската му дисертация, защитена през 2004г., настоящата глава, стъпвайки на разликата между близките понятия „смисъл“ и „значение“ (дефинирана от Виготски и доразвита от Лурия), разглежда детските интерпретации на иносказателността като междинна точка в извървяване на пътя от индивидуалния за детето смисъл към приетото в обществото значение. Подчертана е и важноста на съблюдаването и регистрирането на самобитните детски интерпретации на иносказателността, които биха могли активно да се използват при подпомагането на децата да достигнат до приетите в обществото значения.

Само като географски обхват *седмата глава* излиза от пределите на България, представяйки образователна програма, насочена към български деца, посещаващи подготвителни групи в неделни училища в Гърция. Тук пословиците и поговорките като кратки клиширани знаци, пресъздаващи художествено-образно и алегорично различни житейски ситуации, отново са използвани от автора, този път като основа на интеркултурна образователна програма, възпитаваща в уважение и толерантност на базата на близостта на словесния фолклор на двата езика на два съседни народи. В ядрото на програмата е заложен набор от специално подбрани паремии на български език, предложени с техните гръцки съответствия. Специално внимание е отделено на даването на конкретни педагогически насоки не само към работата по програмата в подготвителна група, а също така и в първи клас, отчитайки въвеждането на писмената форма на речта като ключово дейностно новообразуване за възрастта.

Монографията е второ преработено и допълнено издание на труд от 2016г., неоченяван в конкурс за академично или научно израстване на автора, в сравнение с което са налице редица допълнения, осъвременявания и добавки, сред които най-важните са: официалните статистически данни в първа глава са актуализирани към 2020г.; във втора глава е добавено паралелно измерение, представящо същата проблематика в словашки контекст; под номер четири в допълненото издание е разработена цяла една нова глава.

2. **Енгелс-Критидис, Р. Индивидуализация и диференциация на педагогическото взаимодействие.** София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, 190 стр.

Г.5. ISBN 978-954-07-5015-6

Резюме: Монографията цели да разкрие в научно-теоретичен и приложен аспект значимата роля на индивидуализацията и диференциацията на педагогическото взаимодействие в детската градина, както и да обоснове потребността от разработването на концептуално-технологичен вариативно-динамичен образователен модел, отчитащ индивидуалните особености и потребности на децата и фокусиран към разширяване възможностите за образователен напредък на всяко дете. В контекста на труда под *индивидуализация* се разбира концептуално-обусловена вариативно-динамична система от методи, похвати, средства и форми на групово педагогическо взаимодействие, целенасочено използвани в единен цялостен персонализиран подход, гарантиращ оптимална изява на потенциала на всяко дете и осигуряващ неговото емоционално благополучие и активно включване в

Abstract: The monography aims to uncover, from a scientific-theoretical and practical aspect, the significant role of individualization and differentiation of the pedagogical interaction in kindergartens, as well as to justify the necessity for developing a conceptual-technological variable-dynamic educational model for individualization and differentiation, considering the child's specifics and needs and focused on expanding the potential for educational progress of each child. In the context of this work, *individualization* means a conceptually-conditioned variable-dynamic system of methods, processes, means, and forms of group pedagogical interaction whose targeted application in a unified comprehensive personalized approach guarantees optimal expression of each child's potential and ensures his/her emotional well-being and active involvement in the pedagogical interaction while considering and respecting all other children in the group. In the

педагогическото взаимодействие, при зачитане и уважение на всички останали деца в дадената детска група. В този дух *диференциацията* се разглежда като микро-групов вариант на индивидуализация, при който децата динамично се подгрупират и прегрупират на база на техни особености и потребности с фокус оптимално развитие на потенциала на всяко дете. В труда е аргументирана и потвърдена перспективността на активната, целесъобразна и многопосочна индивидуализация и диференциация на педагогическото взаимодействие, именно в контекста на стимулирането на преживяванията и личностно значимия практически опит. Доказана е и правопрпорционалната връзка на образователния напредък на всяко дете с благополучието и активното му включване в групово педагогическо взаимодействие, отчитащо индивидуалните особености и потребности.

same spirit, *differentiation* can be viewed as a scaled version of individualization, in which children are dynamically divided and rearranged into subgroups on the basis of their specifics with a focus on the optimal development of each child's potential. The prospects for active, targeted, and multidirectional application of individualization and differentiation were confirmed, especially in the context of stimulating emotional experiences and personally-significant practical experience. In the monography it was also proved the positive-proportional correlation between individual educational progress and child's well-being and active involvement in group pedagogical interaction, considering the child's specifics and needs.

ГЛАВИ ОТ КОЛЕКТИВНИ МОНОГРАФИИ (6):

3. **Stathopoulou, I. & Engels-Kritidis, R.** Building Positive Attitude Towards Mathematics in 5 to 7 Year-Old Children With and Without Mild Intellectual Disability. In: Engels-Kritidis, R., Stathopoulou I., O. Filippou, D. Baila, *Inclusive approaches to pedagogical interaction with 4 to 7 year-old children*. Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Press, 2020. pp. 14-88. **ISBN 978-954-07-5019-4**

Г.10.1.

Abstract: After outlining the general role of positive attitude in the process of children's acquisition of new skills and knowledge, the chapter focuses on the specifics of building positive attitude specifically towards Mathematics, namely in 5 to 7 year-old children *with* and *without* mild intellectual disability. Since Greek pupils start the 1st grade of primary school at 6 years old, in accordance with the regulations of the Greek educational system, the children participating in the research are in their last year in kindergarten and their first primary school year, i.e. the research includes both educational institutions while also outlining the influence of the family environment on building positive attitude towards mathematics. The developed "Educational program for encouragement of building positive attitude towards Mathematics in preschool and primary school children with typical development and with mild intellectual disability" includes, on one hand, the idea of "appropriate encouragement", mainly relying on verbal, visual, aural and behavioral incentives and also, on the other hand, "the connection of mathematical knowledge with knowledge of other areas (foreign languages, Greek language, physical education, etc.)", which also supports the development of positive attitude towards mathematics in both children with typical development as well as children with intellectual disability, doing so in the context of their mutual attendance of public educational institutions. The role of family environments is also underlined, namely pedagogical interaction in the field of mathematics that is adjusted according to the child's potential, whose aim is unplanned development of positive attitude towards mathematics during the various aspects of children's daily routine. The research results form a basis for recommendations aimed at ensuring positive support for both kinds of children – *with* and *without* mild intellectual disability – in their acquisition of new knowledge and skills especially in the field of mathematics, via game-based strategies in the family and educational techniques used by teachers.

Резюме: След като описва общата роля на положителното отношение в процеса на придобиване от децата на нови умения и знания, тази глава се фокусира върху спецификата на изграждане на положително отношение конкретно към математиката при 5-7-годишни деца със и без лека интелектуална недостатъчност. Тъй като съгласно нормативната уредба на гръцката образователна система, там учениците започват първи клас на 6 години, проучваните в изследването деца са в последната година на детската градина и в първи клас на началното училище, т.е. проучването обхваща и двете образователни институции, като паралелно с това очертава и влиянието на семейната среда за изграждането на положителното отношение към математиката. В разработената „Образователна програма за насърчаване изграждането на положително отношение към математиката в предучилищна и начална училищна възраст при деца с типично развитие и деца с лека интелектуална недостатъчност“, от една страна заляга идеята за „подходящото насърчаване“, стъпило главно на вербални, визуални, звукови и поведенчески стимули, а от друга страна - „свързването на математическите знания със знания от други предмети (чужди езици, гръцки език, физическо възпитание и др.)“, което също подпомага изграждането на положително отношение към математиката и при децата с типично развитие, и при децата с интелектуална недостатъчност, и то в плана на съвместното им обучение, в масовите образователни институции. Подчертана е ролята и на семейната среда, а именно - подходящото за потенциала на детето неформално и интригуващо педагогическо взаимодействие в областта на математиката, целящо непреднамереното изграждане на положително отношение към математиката в хода на различните аспекти на детското всекидневие. Въз основа на резултатите от изследването са направени препоръки, с които се цели да се осигури положителната подкрепа и за двата типа деца - със и без лека интелектуална недостатъчност, при придобиване на нови знания и умения особено по математика, чрез игрови

4. **Filippou, O. E. & Engels-Kritidis, R.** The Role of Family and Educational Institutions in the Development of Emotional Intelligence with a Focus on Children with Down

Г.10.2. Syndrome. In: Engels-Kritidis, R., Stathopoulou I., O. Filippou, D. Baila, *Inclusive approaches to pedagogical interaction with 4 to 7 year-old children*. Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Press, 2020, pp. 89-157. ISBN 978-954-07-5019-4

Abstract: In this chapter attention is focused on an undoubtedly contemporary issue: the enormous importance of emotional intelligence for modern children's development - both for typical development, as well as for children with Down syndrome, viewed through the key role of the family and the educational institutions in this process and specifically the role of the kindergarten. The chapter presents a theoretical outline of the essence of emotional intelligence and its role for the overall mental development of pre-school age children. It follows this with a focus on the specifics of development of emotional intelligence in children with Down syndrome, underlining its enormous importance for these children's successful navigation of daily life. The influence of a positive family environment on the development of emotional intelligence during pre-school age is proven, both for children with typical development and for children with Down syndrome. The role that the mother and her own emotional intelligence play in the development of children's emotional intelligence is underlined; the same is done for the importance of the amount of time the mothers of children with and without Down syndrome devote to caring for them personally, from the moment of birth until the children's entrance in a pre-school institution. The importance of the presence of an "environmental sample" (a pet, a potted plant, etc.) in the home environment is also highlighted as a prerequisite for higher emotional intelligence of the child. The developed "Nature Programme for developing and improving emotional intelligence in preschool children with typical development and with Down syndrome" focuses on several selected aspects from the multitude of possibilities offered by nature for influencing the emotional development and its interaction with children: zotherapy (more specifically hippotherapy and canine therapy); personal contact of the child with objects from nature; music as a natural part of nature (sounds of animals, birds, and insects, as well as natural phenomena like wind, rain, storm, etc.). A helpful addition in parallel to the above is the active use of "activities related to mastering the Greek language" in the program for development of emotional intelligence.

Резюме: В тази глава вниманието е насочено към несъмнено актуална проблематика: огромната значимост на емоционалната интелигентност в развитието на съвременните деца – както при тези с типично развитие, така и при децата със синдром на Даун, пречупена през ключовата роля на семейството и образователните институции в този процес, и по-специално ролята на детската градина. Главата очертава в теоретичен план същността на емоционалната интелигентност и нейната роля за общото психично развитие на децата в предучилищна възраст. Следва фокус върху спецификата при развитието на емоционалната интелигентност при деца със синдром на Даун, подчертавайки нейното огромно значение за успешния им реален живот. Доказва се влиянието на позитивната семейна среда върху развитието на емоционалната интелигентност при деца с типично развитие и при деца със синдром на Даун в предучилищна възраст. Подчертава се ролята на майката и нейната емоционална интелигентност върху ЕИ на децата, както и значимостта на продължителността на времето, през което майките на деца със и без синдром на Даун се грижат за тях лично от момента раждането до постъпването им в предучилищна институция. Като предпоставка за по-висока емоционална интелигентност на детето е изтъкнато и значението на наличието в домашната среда на „природна проба“ (домашен любимец, растения и т.н.). Разработената „Природна програма за развитие на емоционалната интелигентност при деца в предучилищна възраст с типично развитие и със синдром на Даун“ се фокусира върху няколко успешно подбрани аспекта от безбройните възможности на природата за въздействие върху емоционалното развитие и взаимодействието ѝ с децата: зоотерапия (и по-конкретно хипотерапия и канистерапия); личен контакт на детето с природни обекти; музиката като естествена част от природата (звуци от животни, птици и насекоми, както и от природни явления като вятър, дъжд и буря, и др.). В гравивно паралелно допълнение към всичко изброено са и активно използваните в програмата за целите на развитието на емоционалната интелигентност „дейности, свързани с овладяването на гръцкия език“.

5. **Baila, D. & Engels-Kritidis, R.** The Role of Literature in Overcoming Negative Emotions in Children with and without Special Educational Needs. In: Engels-Kritidis,

Г.10.3. R., Stathopoulou I., O. Filippou, D. Baila. *Inclusive approaches to pedagogical interaction with 4 to 7 year-old children*. Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Press, 2020, pp. 158-229. ISBN 978-954-07-5019-4

Abstract: This chapter once again presents the limitless educational possibilities of artistic literature, viewed from the aspect of mastering emotional culture and doing so in the parallels between children with typical development and children with special educational needs. Aiming to "show how specifically selected works of children's literature could be used as a tool for development of positive emotional attitudes and for lessening negative emotions by transforming them into positive ones", the

Резюме: В тази глава за пореден се поставя въпроса за безграничните образователни възможности на художествената литература, потърсени в плана на овладяването на емоционалната култура, и то в паралела между децата с типично развитие и децата със специални образователни потребности. Поставяйки си за цел „да покаже как конкретно избрани детски литературни произведения, могат да бъдат използвани като средство и

chapter outlines the importance of regulating emotions towards “optimal functioning and adaptation in long-term results”. The role of literature in children’s overall mental development is showcased, specifically in the process of overcoming their negative emotions. The wide variety of children’s literature genres is commented upon in the context of their potential as an effective pedagogical instrument for children *with* and *without* special educational needs. Special attention is paid to the characters in children’s literature that represent children with special educational needs, namely in the pedagogical plan for their appropriate introduction to 4-6 year-old children. The developed educational program for transforming the negative emotions into encouragement in children aged 4-6 years old through children’s literature is simultaneously aimed towards typically-developing children while acknowledging the specifics of children with special educational needs. The program is based on four specially-selected literary works and aims “to help children overcome negative emotions more easily by transforming them into positive ones, but at the same time to help eliminate the hidden cause of those negative emotions”.

инструмент за развитие на позитивни емоционални нагласи и за намаляване на негативните емоции чрез трансформирането им в положителни“, в главата се очертава значението на регулирането на емоциите за „оптималното функциониране и адаптация в дългосрочните резултати“. Обоснована е ролята на литературата за цялостното психично развитие на децата и по-специално в процеса на преодоляване на техните негативни емоции. Богатството от литературни жанрове за деца е коментирано в контекста на потенциала му на ефективен педагогически инструмент при деца със и без специални образователни потребности. Обърнато е внимание на персонажите на деца със специални потребности в детската литература, именно в педагогическия план на подходящото запознаване на 4-6-годишните с тях. Разработената образователна програма за трансформиране на негативните емоции в насърчение при деца от 4 до 6-годишна възраст чрез детската литература, е едновременно насочена към типично развиващи се деца, а и отчитаща спецификата на деца със специални образователни потребности. Програмата се базира на четири специално подбрани литературни произведения и си поставя за цел „да помогне на децата да преживеят по-леко своите негативни емоции, като ги трансформира в положителни такива, но също така и да им помогне да намалят скритата причина за тези негативни емоции“.

6. Engels-Kritidis, R., R. Osad'an & E. Severini. The Concept of “Good/Quality Kindergarten Teacher” in Graduate Students from Preschool Education Specialty in Comenius University, Bratislava. In: B. Angelov, R. Engels-Kritidis, D. Kostrub, & Robert Osad'an (Eds.) *Specific Issues of Contemporary Preschool Education in Bulgaria and Slovakia*, pp. 212-228. Sofia: “St. Kliment Ohridski” University Press, 2018. ISBN 978-954-07-4388-2, COBISS.BG-ID 1285989860

Г.10.4.

Abstract: This publication focuses on researching the concept of “good/quality kindergarten teacher” as held by graduate students preparing to become kindergarten teacher in the Faculty of Education of the Comenius University in Bratislava, Slovakia. Based on a research methodology developed by the author, which analyzes student essays on the subject of “My idea of a good kindergarten teacher”, the article presents the personal and professional profile of a good kindergarten teacher as defined by the students in the Slovak academic environment.

Резюме: Публикацията се фокусира върху проучване на представата за добрия, качествения детски учител у студенти, подготвени за детски учители във Факултета по педагогика на Университета Коменски в Братислава, Словакия. Въз основа на разработена авторска изследователска методология, базирана на анализ на студентски есета на тема „Моята представа за качествен детски учител“, е очертан личностният и професионалният профил на качествения детски учител в представата на студентите в словашка академична среда.

7. Engels-Kritidis, R., M. Valášková & R. Osad'an. Preschool Education in Bulgaria and Slovakia: Converging Points and Differences. In: R. Engels-Kritidis, B. Angelov, D. Kostrub & Robert Osad'an (Eds.) *Views of Contemporary Preschool and Primary Education in Bulgaria and Slovakia*, pp. 11-31, Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-261-1

Г.10.5.

Abstract: Outlining the key social and educational reforms in Bulgaria and Slovakia, which underpin the modernization of preschool education, this chapter presents the legislative framework of preschool education in both countries. The chapter includes a point-by-point comparison of the scope of the preschool sector in Bulgaria and Slovakia, noting the percentage of children attending kindergartens, the number of kindergartens by type, the number of children in each group, etc. Special attention is given to the data related to nurseries and nursery groups in Bulgaria and Slovakia. The profiles of the Bulgarian and Slovak kindergarten teachers are outlined with regard to education, gender, and age. The different options for attaining the kindergarten teacher qualifications in each country are reviewed, together with the career development

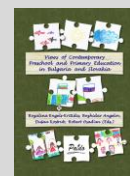
Резюме: Очертавайки ключовите обществени и образователни реформи в България и Словакия, залегнали в основата на модернизиране на предучилищното образование, главата представя нормативната рамка на предучилищното образование в двете страни. Поетапно и едновременно с това в сравнителен план, е очертан обхватът на предучилищния сектор в България и Словакия - посочващи процента деца, посещаващи детски градини; броя детски градини по видове; броя деца в група и т.н. Обърнато е специално внимание и на данните, свързани с детските ясли и яслените групи в български и словашки контекст. Очертан е и профилът на българския и словашкия детски учител в аспекта на образование, пол, възраст. Разгледани са вариантите за придобиване на квалификация

opportunities the profession offers. There is also an overview of the research in the field of preschool education, the international conferences organized, as well as the activities of national committees attached to international preschool education organizations, etc.

за детски учител в двете страни, както и възможностите за кариерно развитие в професията. Направен е общ преглед на изследванията в областта на предучилищното образование, организирани международни конференции, активността на национални комитети към международни организации в сферата на предучилищното образование и др.

8. **Engels-Kritidis, R., & M. Valášková.** Development of literacy in kindergartens: Bulgarian-Slovak comparative aspects. In: R. Engels-Kritidis, B. Angelov, D. Kostrub & Robert Osadan (Eds.) *Views of Contemporary Preschool and Primary Education in Bulgaria and Slovakia*, pp. 70-94, Brno: Paido, 2016, ISBN 978-80-7315-261-1

Г.10.6.

Abstract: This publication presents a comparative theoretical-legislative review of issues related to the scientific and practical aspects of children's preparation for literacy in Bulgarian and Slovak kindergartens. The chapter starts by outlining the specifics of the university education of students that go on to become kindergarten teachers in the field of pedagogy of language acquisition and speech development, as provided by the two leading universities in Bulgaria and Slovakia – the Sofia University “St. Kliment Ohridski” and the Comenius University in Bratislava. The chapter includes a review of the legislative framework of the educational content mandated for children of preschool age in the field of mother tongue mastering in both countries. Arguments are presented in favor of the need for expanding the use of innovative educational concepts in both countries' kindergartens in order to support literacy; additionally, the use of specific pedagogical technologies in this aspect is advised.

Резюме: Публикацията представя сравнителен теоретико-нормативен преглед на проблематика, свързана с научно-практически аспекти на подготовката за ограмотяване на децата в българските и словашките детски градини. Главата започва с очертаване на спецификата на университетското образование на студентите-бъдещи детски учители в областта на педагогика на овладяване на езика и развитие на речта в двата най-големи университета в България и Словакия - Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Университета Коменски в Братислава. Очертани са нормативните рамки на образователното съдържание, предвидено за децата от предучилищна възраст в сферата на овладяване на родния език в двете страни. Обоснована е необходимост от разширяване на приложението на иновативни образователни концепции и в българските, и в словашките детски градини, свързани с подготовката за ограмотяване, както и на конкретни педагогически технологии в този план.

СТУДИИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ (3):

9. **Енгелс-Критидис, Р.** Психолого-педагогическо изследване на индивидуализацията и диференциацията в детската градина. *Педагогика*, 9/2020, pISSN 1314-8540;

Г.8.1. eISSN 0861-3982 Ref Web of Science: Emerging Sources Citation Index; ERIH PLUS; CEEOL; EBSCOhost Research Databases; Google Scholar; Primo (Ex Libris), Summon (ProQuest) (под печат, с приложена бележка от редакцията)

Резюме: Настоящата студия представя психолого-педагогическо изследване, целящо да докаже значимостта на индивидуализирането и диференцирането на педагогическото взаимодействие в детската градина, както и да аргументира необходимостта от прилагане на вариативно-динамични образователни технологии, фокусирани към разширяване възможностите за образователен напредък на всяко дете. Изследването поставя в центъра на педагогическото взаимодействие детето с неговите разнородни психически, физически и поведенчески особености, преживявания, потребности, интереси, качества, знания, умения, отношения, постижения, способности, таланти, затруднения и така нататък, като извежда на преден план емоционалното благополучие и стимулирането на естествено желана и осмислена детска активност, на базата на ценности, позитивни и градивни взаимоотношения *учител - дете*.

Abstract: This study presents a psychological-pedagogical research aiming to prove the significant role of individualization and differentiation of the pedagogical interaction in kindergartens, as well as to give arguments about the necessity of applying variable-dynamic educational technologies focused on expanding the potential for educational progress of each child. This research places at its core the child and his/her diverse mental, physical, and behavioral specifics, experiences, needs, interests, qualities, knowledge, skills, attitudes, achievements, abilities, talents, difficulties, etc. while focusing on ensuring the child's emotional well-being and stimulating meaningful and naturally-desirable activity based on the valuable, positive and constructive *teacher-child* relationship.

10. Engels-Kritidis, R. "Bulgaria – ECEC Workforce Profile." In *Early Childhood Workforce Profiles in 30 Countries with Key Contextual Data*, edited by P. Oberhuemer and I. Schreyer. Munich.

Г.8.2. www.seepro.eu/ISBN-publication.pdf, 2018, 92-112, ISBN 978-3-00-060262-7, Ref Fachportal Pädagogik; Child care Canada - Childcare Resource and Research Unit; World Cat

Abstract: With some changes and additions, this chapter presents the core of the National report on topic "Workforce profiles in systems of early childhood education and care in Europe: BULGARIA", which is a result from the project "SEEPRO-R" (2015-2017) commissioned by the State Institute of Early Childhood Research (IFP) of Munich, Germany, and was submitted in July 2016 by Assoc. Prof. Rozalina Engels-Kritidis, PhD, in her capacity of National expert for Bulgaria in the project.

Резюме: С някои промени и добавки, тази глава представя есенцията на националния доклад на тема „Профили на работещите в системата на образованието и грижата в ранна детска възраст в Европа: БЪЛГАРИЯ“, който е резултат от проекта "SEEPRO-R" (2015-2017) по инициатива на Държавния институт по проучвания на ранната детска възраст (IFP) в Мюнхен, Германия, и който е подаден през м. юли 2016 г. от доц. д-р Розалина Енгелс-Критидис, в качеството ѝ на Национален експерт за България по проекта.

11. Engels-Kritidis, R. „Frühpädagogisches Personal – Länderbericht Bulgarien“. In *Frühpädagogische Personalprofile in 30 Ländern mit Schlüsseldaten zu den Kita-Systemen*, herausgegeben von I. Schreyer und P. Oberhuemer. München. www.seepro.eu/ISBN-Publikation.pdf, 2018, 59-80, ISBN 978-3-00-060261-0, Ref Fachportal Pädagogik; Child care Canada - Childcare Resource and Research Unit; World Cat

Г.8.3.

Abstract: This is a German-language version of publication № 10 in a separate edition with a different ISBN. It has been included in the list of submitted publications due to the fact that it provides opportunity for further dissemination of the accomplished scientific research.

Резюме: Публикацията е вариант на немски език на публикация 10 в друго издание, със собствен ISBN. Включена е в списъка с публикации за конкурса с оглед на факта, че дава възможност за мултиплицирана популяризация на проведената научно-изследователската дейност.

СТУДИИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ
ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ (6):

12. Енгелс-Критидис, Р. Целите за стимулиране на преживяванията и личностно значимия детски опит: насърчаване на индивидуалните творчески изяви на децата. В: *Децата и творчеството. Юбилеен сборник в чест на проф. д-р Елена Русинова*, стр. 131-152.

Г.9.5.

София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018. ISBN 978-954-07-4407-0, COBISS.BG-ID 1285637604

Резюме: Публикацията очертава мястото на целите за стимулиране на преживяванията в концептуалното и нормативното поле на предучилищното образование у нас. Така дефинирани, те за пръв път системно и многопосочно са разгледани в ключовата за съвременната предучилищна педагогика „Програма за възпитание на детето от две до седемгодишна възраст“ на Русинова и колектив (1993). В статията обосновано се аргументира защо наред с познавателните цели и целите за преобразуване на опита, на целите за стимулиране на преживяванията е отредена перспективна роля, вдъхновила творчеството на голяма част от детските учители, както и редица научни публикации в областта през последния четвърт век.

Abstract: This publication outlines the place of goals of stimulating emotional experience in the conceptual and legislative field of preschool education in Bulgaria. As defined, these goals were first treated to a systematic and multidirectional examination in the key publication for contemporary preschool education that was the "Educational Program for Children Aged 2-7 Years" by Roussinova et al. (1993). This article presents well-supported arguments for the prospective role of the goals of stimulating emotional experience are afforded alongside the cognitive and experience-transforming goals, serving as an inspiration for the work of many kindergarten teachers, as well as the subject of a large number of scientific publications in the field during the last 25 years.

13. Engels-Kritidis, R., M. Valášková & R. Osad'án. Preschool Education and Kindergarten Teachers Training in Bulgaria and Slovakia. *Multidisciplinary Journal of School Education* 2/2017 (12), pp. 51-74. Special issue on topic: "The Synergy of Educational Environments". ISSN 2543-7585, e-ISSN 2543-8409

Г.9.4.

Abstract: While reviewing the modern theoretical framework of Bulgarian preschool education and some significant reforms in preschool education in Slovakia, the current paper presents the contemporary situation of preschool education in Bulgaria and Slovakia and considers some points of convergence between

Резюме: Разглеждайки съвременната теоретична рамка на предучилищното образование в България и някои значителни реформи в предучилищното образование в Словакия, тази публикация представя съвременната реалност на предучилищното образование в България и

them, as well as some differences. Since having a university education for future kindergarten teachers influences their future pedagogical interaction with children, the university level preparation of future kindergarten teachers is also detailed. Some aspects of the in-service training of Bulgarian and Slovak kindergarten teachers have also been described.

Словакия и се спира както на някои общи елементи между тях, така и на някои различия. Поради значимостта на завършеното университетско образование за бъдещото успешно взаимодействие с децата, в публикацията са разгледани и университетските специалности за подготвяне на бъдещи детски учители. Описват се също някои аспекти на практическата подготовка на българските и словашките детски учители.

14. Енгелс-Критидис, Р. Интеркултурна образователна програма за български деца, живеещи в Гърция. В: *Годишник на СУ „Св. Климент Охридски” – ФНПП*; том 107, стр. 45-64, С., УИ „Св.

Г.9.1. *Климент Охридски*, 2016. ISSN 0861-8216

Резюме: Студията представя авторска интеркултурна образователна програма за подготвителна група на българските училища в Гърция. Очакваните резултати по направление „Български език и литература“ са планирани в пряка връзка с конкретните цели в областта на интеркултурното образование на българчетата, живеещи в Гърция. В ядрото на програмата е заложен структуриран набор от специално подбрани 47 български народни пословици, поговорки и други фразеологизми, 41 от които са предложени заедно с техните буквални или близки по смисъл съответствия на гръцки език. Програмата би могла ефективно да се прилага не само от учителите в подготвителните групи на българските училища в Гърция, а и от родителите в семейна среда. Образователното съдържание би могло да се използва и при деца от първи и втори клас с цел обогатяване на педагогическото взаимодействие в процеса на работа по избраната като основна система от учебници и учебни помагала. В допълнение към това, при малките ученици програмата е възможно да бъде цялостно или частично прилагана в извънкласни или извънучилищни организационни форми.

Abstract: This study presents an author-developed intercultural educational program for use by the preparatory classes of Bulgarian schools in Greece. The expected results in Bulgarian language and literature tuition are planned in close connection with the specific goals related to intercultural education of Bulgarian children living in Greece. The core of this program consists of a structured selection of 47 specially selected Bulgarian traditional proverbs, sayings and other phrasal compositions, 41 of which are provided along with their literally-corresponding or closely-matching Greek counterparts. This program could effectively be used by teachers in the preparatory classes of Bulgarian schools in Greece, as well as children's parents in a family environment. The educational content could also be used with children attending 1st and 2nd primary school classes, where it can help enrich the pedagogical interaction in combination with the chosen primary system of textbooks and materials. For pupils in primary school, the program can also be completely or partially implemented in extracurricular activities.

15. Engels-Kritidis, R. The Concept of “Good/Quality Kindergarten Teacher”: Comparative Points of View of First-year University Students Versus Graduating Students. *Journal of Preschool and*

Г.9.3. *Elementary School Education*, 1/2015(7), pp. 69-93. Special issue on topic: „The quality of elementary school education: teachers’ qualifications and competences“. ISSN 2084-7998

Abstract: For the purpose of expanding the concept of the quality of preschool education, this publication presents part of the results of a wider study aimed at researching the notion of the “good/quality kindergarten teacher”. 72 students preparing to become preschool teachers in the Faculty of Primary and Preschool Education of the Sofia University “St. Kliment Ohridski” in Bulgaria took part in this research. The main method used for research is analysis of the students’ individual written essays on the subject “My idea of a good/quality kindergarten teacher”. The collected essays were subjected to qualitative analysis aimed at the distribution of the contained opinions regarding the essence of the notion of “good/quality kindergarten teacher” into an unlimited number of semantic categories, provisionally divided into two main groups: 1) general personal qualities, skills, attitudes, etc.; and 2) specialized professional qualities, skills, attitudes, etc. This paper presents the distributions of 136 categories, defined following the analysis of the data. Since half of the participating students (36) were approached at the beginning of their university education and the other half (36) participated during the middle of their last year, the publication specifically marks some of the most important differences in the relevant viewpoints of first-year students in comparison to the opinion of graduating students; this is also a way to look for projections of the adequacy of the current curricula and to establish directions

Резюме: С цел обогатяване на концепцията за качеството на предучилищното образование, тази публикация представя част от резултатите от по-голямо изследване, целящо проучване на представата за „добър/качествен детски учител“. В проучването участват 72 студенти, подготвяни за предучилищни и начални училищни педагози във Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“. Използваният основен метод на изследване е анализ на съдържанието на студентски есета на тема „Моята представа за добър/качествен детски учител“. Събраните есета са подложени на качествен анализ, целящ уточняването на съдържащите се в тях твърдения във връзка с представата им за „добър/качествен детски учител“ в неограничен брой семантични категории, предварително разпределени в две основни групи: 1) общоличностни качества, умения, отношения и т.н., и 2) специализирани професионални качества, умения, отношения и т.н. Представено е разпределението на 136 категории, определени след анализ на данните. Поради факта, че половината от участниците (36) са били изследвани в началото на висшето си образование, а другата половина (36) – към средата на последната им година, тази публикация специфицира някои от най-важните разлики между гледните точки на начинаещи студенти и колегите им пред дипломиране, като

for their future improvement.

по този начин се търси и проекция на адекватността на действащите учебни планове и се очертават насоки за тяхното бъдещо усъвършенстване.

16. **Valášková, M. & R. Engels-Kritidis.** Development of communication skills with a focus on literacy in pre-primary education in Slovakia and Bulgaria. In: *Book of Proceedings from the XIII*

Г.9.6. *International Scientific Conference About Communication in Education - Today And Tomorrow* (26-28 May 2015, Siedlce, Poland). Tom 2, pp. 40-67, 2015. ISBN 978-83-62160-29-7

Abstract: Over the past decades, like elsewhere in the world, even in post-communist countries, the thinking on the concept of literacy has changed, and thus has influenced and innovated the methodology of developing the communication skills of preschool children, as well as within the university training of future teachers. The academic community thus gained the opportunity to affect, to a bigger or smaller extent, the primary education of children in the area of literacy. In this paper we present a comparative study on the development of communication skills with a focus on literacy in preprimary education in Slovakia and Bulgaria. Although the Bulgarian and Slovak languages are different, there are at least two cases of precedent for having analogies in the main tools of developing literacy skills in preschool age: both languages are Slavic, and also, speaking in general, the pedagogical approaches of developing literacy in pre-primary age are similar as well, since they are based on the same theoretical basis of socioconstructivism.

Резюме: През последните десетилетия, както в останалия свят, така и в бившите комунистически държави, разбирането на концепцията за грамотност се е променило и е повлияло иновативно върху методите, целящи развитие на комуникативните умения на деца в предучилищна възраст, както и върху висшето образование на бъдещите учители. По този начин, академичната общност също има възможността да въздейства - в по-голяма или в по-малка степен, върху използваните подходи за подготовката на децата за ограмотяване. В тази публикация се представя в сравнителен план развитието на комуникативните умения на децата от предучилищна възраст в Словакия и България., с фокус върху подготовката за ограмотяване. Въпреки че българският и словашкият език са различни, съществуват най-малко две предпоставки за съществуването на аналогии в основния инструментариум във връзка с проучваната проблематика: и двата езика са от славянската група; и в по-общ аспект - педагогическите похвати за развитие на грамотността в предучилищна възраст поне в основата си са подобни, тъй като в идеен план се базират върху същата социоконструктивистка основа.

17. **Engels-Kritidis, R.** Children in the world of allegory: the key role of comparison skills and abstract thinking. *Journal of Preschool and Elementary School Education*, 2/2014(6), pp. 107-138. Special

Г.9.2. issue on topic: "The Stimulation of Children's Linguistic Activity in Preschool and Early School Education". ISSN 2084-7998

Abstract: This publication shows the potential of pre-school age children to understand and use allegory, focusing specifically on the core of the ability to interpret the allegory of proverbs and sayings. A connection between comparison skills and allegory interpretation skills has been statistically proved, confirming that the image-based way of thinking is typical for the ages under research and allowing us to define visualization as a principal stage in the process of getting to the meaning of allegory. The publication also gives statistical arguments which support a connection between the development of the ability for abstract thinking and allegory interpretation skills, i.e. a child with better-developed abstract thinking ability will display a higher capacity for interpreting allegorical meanings.

Резюме: Публикацията разкрива потенциала на децата в предучилищна възраст за разбиране и използване на иносказателността, фокусирайки се конкретно върху интерпретирането на иносказателността на пословици и поговорки. Доказва се статистически връзка между уменията за сравнение и уменията за интерпретиране на иносказателността и се потвърждава нагледно-образното мислене като типично за проучваните възрасти, което позволява да се изтъкне визуализацията като основополагащ етап в процеса на достигане на значението на алегорията. Публикацията предлага също и статистически аргументи, които доказват наличието на връзка между способността за абстрактно мислене и уменията за интерпретиране на иносказателността, т.е. деца с по-развито абстрактно мислене демонстрират по-висок капацитет за тълкуване на алегоричните значения.

СТАТИИ, ДОКЛАДИ, РЕЦЕНЗИИ И ДРУГИ ПУБЛИКАЦИИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ (4):

18. **Енгелс-Критидис, Р.** Проф. д-р Елена Русинова-Бахудейла. Педагогика, 7/2018, стр. 1015-1017. pISSN 1314-8540; eISSN 0861-3982, Ref Web of Science: Emerging Sources Citation

Г.6.1. Index; ERIH PLUS; CEEOL; EBSCOhost Research Databases; Google Scholar; Primo (Ex Libris), Summon (ProQuest)

Резюме: Публикацията представя биографията на проф. **Abstract:** This publication presents the biography of Prof. Elena

19. **Енгелс-Критидис, Р.** Развитие и учене в ранното детство с фокус върху езика и комуникацията. Език и литература, 2018, 1–2, стр. 181-186, **pISSN 0324-1270**,

Г.6.2. **eISSN 2535-1036**, Ref ERIH Plus; ПИИЦ-Science Index – Руски индекс за научното цитиране, коопериран с Web of Science; ScholarGoogle; Cześć C wykazu czasopism naukowych; BRILL – Linguistic Bibliography Online; Slavistik Portal – Virtual Library Slavistics; MIAR

Резюме: Публикацията представлява рецензия на книгата: Атанасова-Трифонова, М., Пенева, Л., Стоянова, Ю., Мутафчиева, М., Янчева, И. *Развитие и учене в ранното детство (възрастова валидизация на стандартите за развитие и учене от раждането до три години)*. Атанасова-Трифонова, М. (Съст. и научен ред.). София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2015, 527 с., ISBN 978-954-07-3905-2. Отчитайки целите и обхвата на списание „Език и литература“, в настоящата рецензия фокусът е поставен върху главата „Езиково и комуникативно развитие на детето“, разработена от проф. д.ф.н. Ю. Стоянова.

Abstract: This publication comprises a review of the book: Atanasova-Trifonova, M., Peneva, L., Stoyanova, Y., Mutafchieva, M., Yancheva, I. *Development and learning in early childhood (age-related validization of the standards for development and learning from birth to age of three years)*. Atanasova-Trifonova, M. (Comp. and Ed.). Sofia, “St. Kliment Ohridski” University Press, 2015, 527 p., ISBN 978-954-07-3905-2. By taking into account the goals and subject matter of the “Language and Literature” Journal, this review focuses on the chapter titled “Language and communication development of the child”, developed by Prof. Y. Stoyanova, D.Sc.

20. **Енгелс-Критидис, Р.** Качественият детски учител: личностен и професионален профил. Педагогика, 1/2017, стр. 8-20, **pISSN 1314-8540; eISSN 0861-3982**, Ref Web of Science:

Г.6.3. Emerging Sources Citation Index; ERIH PLUS; CEEOL; EBSCOhost Research Databases; Google Scholar; Primo (Ex Libris), Summon (ProQuest)

Резюме: Проучвайки предучилищния педагог в ролята му на ключов субект в процеса на образователно взаимодействие в детската градина, настоящата публикация представя част от резултатите от по-голямо изследване, целящо проучване на представата за „добър/качествен детски учител“ у студентите, подготвяни за предучилищни и начални училищни педагози във Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“. В статията се маркират някои основни моменти от личностния и професионалния профил на качествения детски учител – такъв, какъвто той е видян през погледа на 72 студенти педагози. Използваният основен метод на изследване е анализ на съдържанието на студентски есета на тема „Моята представа за добър/качествен детски учител“. Посочените от студентите твърдения относно същността на понятието „добър/качествен детски учител“ са разпределени в 136 семантични категории, условно разделени на две големи групи: общоличностни и професионални качества, умения, отношения, нагласи и др.

Abstract: Exploring the preschool pedagogue in his/her role of a key subject in the process of educational interaction, the current publication presents part of the results of a wider study researching the notion of the “good/quality kindergarten teacher” in students preparing to become preschool and primary teachers in the Faculty of Primary and Preschool Education of the Sofia University “St. Kliment Ohridski”. Some key moments of the personal and professional profile of the quality kindergarten teacher have been marked, as seen by the 72 students who took part in the research. The main method used for research is analysis of the students’ individual written essays on the subject “My idea of a good/quality kindergarten teacher”. The collected essays were subjected to analysis aimed at distribution of the contained opinions regarding the essence of the notion of “good/quality kindergarten teacher” into 136 semantic categories, provisionally divided into two main groups: 1) general personal qualities, skills, attitudes, etc.; and 2) specialized professional qualities, skills, attitudes, etc.

21. **Engels-Kritidis, R.** Some policies and practices aimed at children with a background of migration in early-years settings in Munich. In: *Odesa National University Herald*, Volume 19, issue 2 (32),

Г.6.4. 2014, Series “Psychology”, pp. 282-290, **ISSN 2304-1609** Ref ПИИЦ-Science Index – Руски индекс за научното цитиране, коопериран с Web of Science

Abstract: This paper presents some policies and good practices in the field of social, educational and language support for children with a background of migration in early-years settings in Munich, Germany. The paper describes the content and the application of a screening tool used for assessment of the migrant children’s level of German language prior to school entry (SISMIK), as well as the important role of the Intercultural Education and Language Section of the City of Munich in supporting children from families with a background of migration.

Резюме: Тази публикация представя някои добри политики и практики в сферата на социалната, образователната и езиковата подкрепа на деца с мигрантски произход в предучилищни институции в гр. Мюнхен, Германия. Статията описва съдържанието и прилагането на инструмент за предварителна оценка на нивото на немски език на децата-мигранти преди постъпването им в училище (SISMIK), както и изключително важната роля на Отдела по интеркултурно образование и език към Кметството на гр. Мюнхен за подкрепа на деца от семейства с мигрантски произход.

СТАТИИ, ДОКЛАДИ И ДРУГИ ПУБЛИКАЦИИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ
С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ (21):

22. **Engels-Kritidis, R.** Inclusive approaches to pedagogical interaction with 4 to 7 year-old children (Foreword) In: Engels-Kritidis, R., Stathopoulou I., O. Filippou, D. Baila. *Inclusive approaches to pedagogical interaction with 4 to 7 year-old children*. Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Press, 2020, pp. 8-13. ISBN 978-954-07-5019-4

Г.7.1. *pedagogical interaction with 4 to 7 year-old children*. Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Press, 2020, pp. 8-13. ISBN 978-954-07-5019-4

Abstract: This foreword highlights the fact that each of the three chapters included in this edition represents its own contribution to the preschool pedagogy field by developing pedagogical techniques for pre-school age children in different areas of educational content (mathematics, environment, and literature) which, in the educational context of the domestic life, public kindergartens, or the first class of primary school, sets its own parallel focus on a specific group of children with special educational needs. The main common thread in the three chapters' contributions is the approach to the subject matter mainly in the aspect of looking for common elements, rather than differences, between children with special educational needs and children with typical development – an approach that is completely within the spirit of modern conceptual understanding of inclusive education.

The keywords that connect the three research works presented here can be highlighted as another significant reason for their inclusion in the present edition: *pre-school age children – attitudes/emotions – successful pedagogical techniques in mass education context – children with special educational needs – inclusion*.

Резюме: Този предговор акцентира върху факта, че всяка една от трите глави, включени в изданието, дава своите специфични приноси в полето на предучилищната педагогика, като разработва педагогически технологии в различна област от образователното съдържание (математика, околна среда и литература), насочени към деца от предучилищна възраст, като в образователния контекст на домашната среда, масовите детски градини или първата година в началното училище, поставя своя паралелен фокус и върху определена група деца със специални образователни потребности. Общото в приносния характер на трите глави от книгата, за която е настоящият предговор, е най-вече подхождането към проблематиката преди всичко в плана на търсенето на общото, а не толкова на различното между децата от предучилищна възраст със специални образователни потребности, и децата с типично развитие - подход, който е напълно в духа на съвременните концептуални разбирания за приобщаващо образование.

Можем убедено да посочим ключовите думи които безспорно свързват трите представени в книгата изследвания и дават още едно сериозно основание за естественото им включване заедно в настоящето издание: *деца от предучилищна възраст – отношения/ емоции – успешни педагогически технологии в масов образователен контекст – деца със СОП – напредък – приобщаване*.

23. **Енгелс-Критидис, Р.** Проекции на емоционалното благополучие и активното включване на децата в педагогическото взаимодействие върху готовността им за училище. В: *Научно-практическа конференция, посветена на 80-годишнината от рождението на проф. д-р Георги Бижков: „Образование и изкуства: традиции и перспективи“*. София, 6 и 7 ноември 2020 г. СУ „Св. Климент Охридски“ (под печат, с приложена бележка)

Г.7.2. *практическа конференция, посветена на 80-годишнината от рождението на проф. д-р Георги Бижков: „Образование и изкуства: традиции и перспективи“*. София, 6 и 7 ноември 2020 г. СУ „Св. Климент Охридски“ (под печат, с приложена бележка)

Резюме: Докладът представя резултати от проучване на степента на емоционалното благополучие и степента на активното включване на 6-7-годишни деца в педагогическото взаимодействие, оценени въз основа на Льовенската скала (Laevers et al, 2005), в корелацията им с бала по Теста за диагностика на готовността на децата за училище (Бижков и Стоянова, 1997), като проекция на проведена целесъобразна, многопосочна и недискриминираща индивидуализираща и диференцираща образователна програма (Енгелс-Критидис, 2019). Изследването установява, че степента на благополучие и включване на децата в организирани от учителя групови активности, както и степента на благополучие и включване в игри и други дейности по свободен детски избор, е в статистическа връзка с бала по Теста за диагностика на готовността на децата за училище.

Abstract: This paper presents the results of research on the level of emotional well-being and the level of active involvement of 6-7-year-old children in the pedagogical interaction, evaluated on the basis of Leuven scales (Laevers et al, 2005), in their correlation with the grades on the Diagnostic test of children's readiness for school (Bizhkov & Stoyanova, 1997), as a projection of the application of an appropriate, multi-directional, and nondiscriminatory individualizing and differentiating educational program (Engels-Kritidis, 2019). The research establishes that children's level of well-being and involvement in group activities organized by the teacher, as well as their well-being and involvement in games and other free-choice activities, have a statistically-significant connection with the grades on the Diagnostic test of children's readiness for school.

24. **Engels-Kritidis, R.** Some Differences in Educational Progress in Boys and Girls as a Result of Comprehensive Application of Individualized Pedagogical Interaction in Kindergarten. In: *Book of Proceedings from the International Scientific and Practical Conference "Gender Structure of Society: History and Modernity"*, pp. 2-7, May 20–21, 2020, Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa, Ukraine [Гендерна конструкция соціуму: історія і сучасність: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 20-21 травня 2020 р.) – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020.] ISBN 978-617-689-368-4

Abstract: Based on the purposive interpretation of the scientific literature and the experience from pedagogical practice, in this paper some research evidence is given in order the following hypothesis to be proved: taking into account some behavioral peculiarities stemming from gender specifics, we posit that, after active, multidirectional and targeted application of individualization and differentiation in the kindergarten, the level of educational progress of boys will be higher in comparison to the level of progress of girls.

Резюме: На основата на целенасочена интерпретация на научната литература и на опита от педагогическата практика, в тази публикация се представят някои научни доказателства в подкрепа на следната хипотеза: имайки предвид някои поведенчески особености, произхождащи от спецификата на всеки пол, може да се твърди, че след активно, многопосочно и целенасочено прилагане на индивидуализация и диференциация в детската градина, нивото на образователен напредък ще бъде по-голямо у момчетата, в сравнение с момичетата.

25. **Енгелс-Критидис, Р.** Емоционалното благополучие и личностно значимият детски опит в контекста на индивидуалния образователен напредък. В: *Научни и практически аспекти на приобщаващото образование. Сборник с доклади от Юбилейна научна конференция с международно участие „Научни и практически аспекти на приобщаващото образование“, посветена на 130-та годишнина на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и 35-та годишнина на Катедра „Специална педагогика и логопедия“, 12 – 13 октомври 2018, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 121-134. ISBN 978-954-07-4541-1, COBISS.BG-ID 1288124644*

Резюме: Докладът обосновава ключовата роля на емоционалното благополучие на всяко дете в плана на педагогическо взаимодействие в детската градина, активизиращо индивидуализиран/диференциран личностно значим детски опит. Анализирани са част от резултатите от проведено изследване със 127 деца на възраст от 3 до 7 години в 4 експериментални групи (I, II, III и IV възрастова група), доказващи, че индивидуалният образователен напредък е в силна корелация с благополучието на децата, както и със степента на пълноценното им включване в груповото педагогическо взаимодействие.

Abstract: This report supports the key role of each child's emotional well-being in the planning of pedagogical interactions in kindergarten, as a catalyst toward children's individualized/differentiated personally-significant experiences. It includes analysis of part of the results of research conducted with 127 children aged 3-7 years old in 4 experimental groups (I, II, III, and IV age groups), which supports a strong correlation between individual educational progress and children's well-being, as well as children's level of active involvement in group pedagogical interactions.

26. **Енгелс-Критидис, Р., Д. Йотова, Г. Белинчева.** Как учителят отключва творчеството у децата: добър педагогически опит в пет индивидуални случая В: *Децата и творчеството. Юбилейен сборник в чест на проф. д-р Елена Русинова*, стр. 278-287. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018. ISBN 978-954-07-4407-0, COBISS.BG-ID 1285637604

Резюме: На базата на пет отделни случая, описващи конкретни моменти в процеса на индивидуализираното педагогическо взаимодействие с пет различни деца, в публикацията се маркират конкретни идеи, стимулиращи творческите изяви.

Abstract: Based on analysis of five distinct cases that describe specific moments in the process of individualized pedagogical interaction with five different children, this publication showcases specific ideas that stimulate artistic expression.

27. **Енгелс-Критидис, Р., В. Чолакова.** Приложение на сравнението като творчески похват в детската градина. В: *Децата и творчеството. Юбилейен сборник в чест на проф. д-р Елена Русинова*, стр. 251-265. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, ISBN 978-954-07-4407-0, COBISS.BG-ID 1285637604

Резюме: В доклада са дадени конкретни идеи и методически насоки за ефективното и творческо прилагане на сравнението като педагогически похват в съвременната детската градина, не само в педагогически ситуации с водещо образователни направления „Математика“ и

Abstract: This report provides specific ideas and methodological guidelines for effective and artistic application of comparisons as a pedagogical technique in the contemporary kindergarten, not only for pedagogical situations in the leading educational directions of “Mathematics” and “Bulgarian

„Български език и литература“, но и при интегриране и индивидуализиране на образователно съдържание от всички останали образователни направления.

Language and Literature”, but also for integration and individualization of the educational content of all other educational directions.

28. **Engels-Kritidis, R., Molina, A., Casas, I., Hernandez, P.** Some comparative aspects of preschool education in Bulgaria and Spain. В: *Сборник с доклади и презентации от Шести студентски научен форум на ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски“*, с. 4-13, София, Авангард Прима, 2018. ISBN 978-619-160-995-6, COBISS.BG-ID 1286725860

Abstract: The current paper presents the contemporary situation of preschool education in Bulgaria and Spain, specifically their governance, organization, scale, curricular framework, initial education of kindergarten teachers, etc., considering some converging points and differences in the early childhood education systems of the two countries.

Резюме: Докладът представя системата на предучилищното образование в Испания, отчитайки някои прилики и разлики с предучилищното образование в България, фокусирайки се върху начина на управление, организацията, мащаба, рамката на образователното взаимодействие в предучилищните заведения, университетското образование на детските учители и др.

29. **Енгелс-Критидис, Р.** Значимостта на уменията за сравнение за познавателното развитие на децата от предучилищна възраст. В: *Сборник с доклади от VI Есенен научно-образователен форум „Модернизация на образованието“ (11-12 ноември 2016)*, стр.147-154, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017. ISBN 978-954-07-4294-6

Резюме: В доклада е очертана значимостта на уменията за сравнение за познавателното развитие на децата в предучилищна възраст. В публикацията се защитава тезата, че под влияние на целенасочено педагогическо взаимодействие, фокусирано към развитие на уменията за сравнение в нагледно-практически план, се наблюдават големи възможности за творчески пренос на овладяното и откриване на причинно-следствени връзки при нови, непознати обекти и явления.

Abstract: This report outlines the importance of comparison skills for the cognitive development of preschool-age children. The publication defends the position that the application of aimed pedagogical interaction focused on developing the comparison skills on a practical level uncovers more opportunities for artistic transference of the mastered content and discovery of causal relationships in new, unknown objects and phenomena.

30. **Parisou, S. & Engels-Kritidis, R.** Emotional and social aspects of school readiness and adjustment. Доклад, изнесен на Докторантските четения, организирани от ФНПП на 18-19 ноември 2016 в София, публикуван в *Сборник с доклади от „Есенни докторантски четения 2016“*, том II, стр. 248-264 (финансирани по проект № 61 от 12.04.2015 г. на Фонд „Научни изследвания“). ISSN 2534-9252

Abstract: The article is dedicated to the issues that deal with a very important situation: a child is entering school for the first time. There are many problems that occur before, during and after this process of readiness, followed by adjustment to the school environment. The article presents some of the important viewpoints.

Резюме: Тази статия е посветена на проблематиката, свързана с едно важно събитие в живота на детето: постъпването в училище. В хода на *подготовката за и адаптацията към училищната среда*, се срещат различни видове проблеми, които се появяват преди, по време на, и след този процес на подготовка. Статията представя някои гледни точки в тази връзка.

31. **Stathopoulou, I. & Engels-Kritidis, R.** Building positive attitudes towards mathematics – a factor for successful development of basic mathematics skills in children. Доклад, изнесен на Докторантски четения, организирани от ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски“ на 18-19 ноември 2016 в София, публикуван в *Сборника „Есенни докторантски четения 2016“*, том II, стр. 241-247. ISSN 2534-9252

Abstract: Mathematics skills and knowledge can often be a challenge for children. This article focuses on children's attitudes towards Mathematics in preschool age and in the first grade, and claims that connection and continuity between preschool Mathematics attitudes and first year academic achievements in the same subject need to be taken into consideration by all specialists working with children.

Резюме: Математическите знания и умения често могат да бъдат предизвикателство за децата. Статията се фокусира върху отношението към математиката на деца в предучилищна възраст и първи клас, като предполага връзка между отношението към математиката в предучилищна възраст и постиженията в същата област и първи клас, която трябва да се има предвид от всички специалисти, работещи с деца.

32. **Baila, D. & Engels-Kritidis, R.** Literature as a rudder to children's critical thinking. Доклад, изнесен на Докторантски четения, организирани от ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски“ на 18-19 ноември 2016 в София, публикуван в *Сборника „Есенни докторантски четения 2016“*, том II, стр. 381-385. **ISSN 2534-9252**

Г.7.11.

Abstract: This paper reviews the role of children's literature in the development of critical thinking in children of preschool age.

Резюме: Публикацията разглежда ролята на детската литература за развитието на критичното мислене при деца в предучилищна възраст.

33. **Filipou, O. E., Engels-Kritidis, R.** The role of nature in developing emotional intelligence in children with Down Syndrome in preschool age. Доклад, изнесен на Докторантски четения, организирани от ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски“ на 18-19 ноември 2016 в София, публикуван в *Сборника „Есенни докторантски четения 2016“*, том I, стр. 159-165. **ISSN 2534-9252**

Г.7.12.

Abstract: Nature, as well as contact with it, play an important role in every person's life, especially during childhood. This could certainly be a factor supporting the development of emotional intelligence in preschoolers and especially in children with Down syndrome.

Резюме: Природата и контактът с нея играят значима роля в живота на човека, особено в детството. Това определено би могло да бъде фактор на развитието на емоционалната интелигентност у деца в предучилищна възраст, и особено при деца със синдром на Даун.

34. **Генова, Г. и Р. Енгелс-Критидис.** „Сезоните и магията на музиката“: педагогическо взаимодействие в подготвителна група/клас. В: *Сборник с доклади и презентации от Четвърти студентски научен форум (18.05.2016г.)*. София, Авангард Прима, 2016, стр. 90-96. **ISBN 978-619-160-637-5, COBISS.BG-ID 1278404324**

Г.7.13.

Резюме: Настоящият доклад представя някои насоки за педагогическо взаимодействие, базирано на богат набор от визуални и аудио средства, целящо актуализиране на знанията и опита на 6-7-годишните деца за сезоните и някои свързани с тях природни закономерности, като се залага на интегрирането на образователно съдържание от направленията „Природен свят“, „Социален свят“ и „Музика“. Чрез музикалния цикъл „Годишните времена“ на П. И. Чайковски, както и някои популярни авторски и фолклорни български детски песнички на същата тематика, се допълват представите за промените на времето в природния календар, като се създава интерес и желание за общуване с музикалното изкуство, провокирайки децата към опит за осмисляне на неговото социално предназначение.

Abstract: This report presents some guidelines for pedagogical interaction based on a large selection of audio and visual materials, aimed at updating the knowledge and experience of 6-7 year-old children on the subject of seasons and some natural phenomena associated with them, relying on the integration of content from the educational directions of "Natural environment", "Social environment", and "Music". P.I. Tchaikovsky's "Seasons", as well as some popular children's songs from Bulgarian folklore on the same subject are used to complement the children's notions of seasonal changes in the environment, as well as to create interest and desire to interact with the art of music, prompting the children to attempt to rationalize its social function.

35. **Cheng, Na & R. Engels-Kritidis.** "Let's Celebrate Chinese Lantern Festival Together!"- Pedagogical Interaction in Kindergarten, Aimed at Intercultural Education. В: *Сборник с доклади и презентации от Четвърти студентски научен форум (18.05.2016г.)*. София, Авангард Прима, 2016, стр. 4-14. **ISBN 978-619-160-637-5, COBISS.BG-ID 1278404324**

Г.7.14.

Abstract: The aim of the paper is to give some pedagogical directions about how kindergarten teachers or parents could give age-accessible knowledge and build skills and attitudes connected with Chinese Lantern Festival.

Резюме: Публикацията дава някои педагогически насоки как детските учители и/или родителите биха могли да въведат достъпни за предучилищна възраст знания, умения и отношения, свързани с Китайския празник на фенерите.

36. **Engels-Kritidis, R.** The Similarity between Greek and Bulgarian Proverbs and Sayings: Intercultural Educational Aspects. В: *Балканските езици, литератури и култури*.

Г.7.15.

Дивергенция и конвергенция. Сборник от международна конференция, посветена на 20-годишнината от създаването на специалност *Балканистика*, София, 30–31 май 2014 г. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2015, стр. 294-301. **ISSN 978-954-07-3955-7, COBISS.BG-ID 1272350180**

Резюме: Докладът представя набор от буквално съответстващи по значение български и гръцки пословици и поговорки, специално подбрани за използване в педагогическо взаимодействие, целящо интеркултурно образование на български деца в предучилищна и начална училищна възраст, живеещи в Гърция.

Abstract: This report presents a selection of Bulgarian and Greek proverbs and sayings with literally-corresponding meanings, specially selected for use in pedagogical interaction aimed at intercultural education of Bulgarian children of preschool and primary school age, living in Greece.

37. **Енгелс-Критидис, Р.** Образователна програма за подготвителна група на българските училища в чужбина. В: *Сборник с материали от Международна конференция „Съвременни предизвикателства пред педагогическата наука”, 6-8 юни 2014 г.* София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2015, стр. 426-437. ISBN 978-954-07-3937-3, COBISS.BG-ID 1274327268

Г.7.16.

Резюме: Докладът представя авторска програма за организиране на образователното съдържание по направление „Български език и литература“ в подготвителна група на българските училища в чужбина около специален набор от пословици и поговорки, съобразен със спецификата на осмислянето им от деца-мигранти.

Abstract: This paper presents an original program, aimed at organizing the educational content of the Bulgarian Language and Literature curriculum of preparatory classes in Bulgarian schools abroad, around a special selection of proverbs and sayings, adapted specifically for understanding by migrant children.

38. **Енгелс-Критидис, Р., С. Инджова и Г. Валентинова.** Методиката на Глен Доман за ранното обучение по четене. Доклад, изнесен на Третия студентски научен форум.

Г.7.17. *Електронно списание за наука, култура и образование*, брой 4/2015, стр. 54-59.

ISSN 2367-6396

Резюме: Глен Доман, американски физиотерапевт и един от основателите на Института за развитие на човешкия потенциал във Филаделфия (САЩ), твърди следното: „Нито едно дете няма да иска да чете, докато не разбере, че четенето съществува“. За обучение по четене, Доман препоръчва да се показват на децата карти с изписани с червен цвят думи на бял фон, които да се произнасят високо, като съветът му е това да започне още преди първата годишка на детето. В настоящата статия се представят и коментират някои от идеите за ранно оgramотояване, предложени от Глен Доман още през 60-те години на миналия век, описани в книгата му „Как да научите бебето си да чете“ (2006), в съавторство с дъщеря му Джанет Доман.

Abstract: Glenn Doman, US physical therapist and one of the founders of the Institutes for the Achievement of Human Potential in Philadelphia, USA, claims that “no child wants specifically to learn to read until he knows that reading exists”. To teach reading, Doman recommends showing the children pictures with words written in red on a white background, then reading the words loud and clear, a procedure he advises to start before the child’s first birthday. In this article some of the ideas for early literacy, suggested by Glenn Doran as far back as the 1960’s and described in his book “How to Teach Your Baby to Read” (2006), co-authored by his daughter Janet Doman were presented and discussed.

39. **Zhou Jiao, Xu Lu & Engels-Kritidis, R.** “Let’s celebrate Chinese New Year!”: Pedagogical Interaction in Kindergarten, Aimed at Intercultural Education. Доклад, изнесен на Третия студентски научен форум.

Г.7.18. *Електронно списание за наука, култура и образование*, брой 4/2015, стр. 61-72. ISSN 2367-6396

Abstract: The publication presents a project of a pedagogical situation aiming at intercultural education which is to be realized in a Bulgarian kindergarten with 6-7 year old children. The main focus of the pedagogical interaction has been put on acquiring knowledge and building skills and attitudes towards one of the most significant celebrations in China – Chinese New Year.

Резюме: Тази публикация представя проект на педагогическа ситуация, целяща интеркултурно образование, което да бъде реализирано в българска детска градина с 6-7-годишни деца. Основният фокус на педагогическото взаимодействие е върху придобиването на знания и изграждането на умения и отношение към един от най-важните празници в Китай – посрещането на китайската Нова година.

40. **Engels-Kritidis, R.** Defining dimensions of the concept “good/quality kindergarten teacher”.

Г.7.19. Доклад, изнесен на Юбилейна научна конференция на Русенския университет „Ангел Кънчев“ - „70 години традиции и иновации“, 9-10 октомври 2015, том 54, серия 6.2, секция „Педагогика и психология. История, етнология и фолклор.“, стр. 79-84. ISSN 1311-3321, COBISS.BG-ID 1121172452

Abstract: This publication presents a methodology aimed at researching the concept of the “good/quality kindergarten teacher” as part of a wider research on the quality of preschool education.

Резюме: Публикацията представя методология за проучване на представата за „добър/качествен детски учител“ като част от по-обширно проучване на измеренията на качеството на предучилищното образование.

41. **Енгелс-Критидис, Р.** Радетели за български език и култура зад граница: равен шанс за българчетата, живеещи в чужбина. В: *Сборник с материали от Седма Национална конференция по предучилищно образование „Водим бъдещето за ръка“ (27-29 април 2014).*

Г.7.20. Сливен, ЕКСПРЕС, 2014, стр. 82-84.

Резюме: Докладът разглежда някои начини за съхраняване и разпространение на българския език и култура зад

Abstract: This report reviews some ways of preserving and popularizing the Bulgarian language and culture overseas,

граница, като се фокусира върху възможностите, които съвременните условия на семейната среда, неделните училища и други просветни организации, както и национални образователни програми, предлагат по посока осигуряването на равен шанс при постъпване в първи клас на българчетата, живеещи в чужбина.

focusing on the possibilities afforded by the characteristics of the contemporary family environment, the Sunday schools and other educational institutions, as well as national educational programs, toward ensuring equal opportunities for Bulgarian children living abroad when entering the first grade of primary school.

42. **Енгелс-Критидис, Р.** Диагностика на образователните резултати при деца от подготвителна група на българските училища в чужбина. В: *CD с материали от Международна научна конференция „30 години педагогически факултет“, Велико Търново, 20-21 ноември 2014.*
Г.7.21. ISBN 978-619-00-0352-6, COBISS.BG-ID 1274247140

Резюме: Публикацията описва някои от основните моменти на спецификата на образователното съдържание в педагогическото взаимодействие в подготвителни групи/класове в български училища в чужбина; същевременно, тя включва препоръки за многопосочни критерии за оценяване резултатите от ученето на българския език и култура. Статията подчертава и значимостта на прилагането на по-неформални методи за оценяване на уменията по майчин език на български деца в предучилищна възраст, живеещи в чужбина.

Abstract: The publication describes some of the main aspects pertaining to the specifics of the educational content in preparatory groups/classes in Bulgarian schools abroad; at the same time, it includes some suggestions for multi-level evaluation criteria of the results related to learning the Bulgarian language and culture. It also underlines the significance of more casual and less formal methods of evaluating the mother tongue skills of Bulgarian preschool age children, living abroad.

ПУБЛИКУВАН УНИВЕРСИТЕТСКИ УЧЕБНИК (1):

43. Гюрова, В., Д. Гюров, Л. Малинова, Б. Ангелов, М. Баева, Л. Пенева, Р. Пенев, **Р. Енгелс-Критидис**, Л. Спиридонова, Г. Михайлова, М. Стоянова. *Модулно институционално образование на децата в детската градина.* Втори учебен свитък „Детски учители“ – за едногодишно специализирано обучение във висши училища с цел придобиване на допълнителна квалификация/преквалификация за детски/начален учител (по проект BG051PO001-3.03-0001 „Квалификация на педагогическите специалисти“ на тема „Мобилност на педагога и модулна интеракция в единната система „Детска градина-начално училище“. Моделни технологии на учителя на XXI век), 2013 (авторски принос: стр. 31-41, съвместно с проф. Б. Ангелов).
Е.20. ISBN 978-954-07-3624-2

Резюме: Частта, разработена от автора, представя задачи за самостоятелна работа на студентите, въз основа на специално подготвени методически материали (педагогически ситуации, схеми и др.) с цел развитие на лингвистичната им компетентност, в пряка връзка с успешното им педагогическо взаимодействие с деца от предучилищна възраст.

Abstract: The part that was developed by the author comprises of exercises for individual work by students, based on specially prepared methodological materials (pedagogical situations, figures, etc.) aimed at developing their linguistic competence, which is directly connected with their successful pedagogical interaction with preschool children.

ПУБЛИКУВАНО УЧЕБНО ПОСОБИЕ, КОЕТО СЕ ИЗПОЛЗВА В МРЕЖАТА НА ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ (1):

44. *Сборник с педагогически ситуации за запознаване с многообразието и уважение към различието. За деца в предучилищна възраст.* Унищеп България, Детски фонд на Организацията на обединените нации, май 2020 (авторски колектив с водещо участие на **Розалина Енгелс-Критидис**, посочено при всяка една разработена педагогическа ситуация).
Е.21.

Резюме: Сборникът представлява своеобразно методическо ръководство, в което чрез шест градирано разработени педагогически ситуации, се дават насоки на учителите как да подпомогнат децата в процеса на разширяване на техните разбириания за справедливост, за важността от взаимното уважение между всички човешки същества, за ценността и уникалността на всяка личност,

Abstract: This collection is a kind of methodological guideline which, via six pedagogical situations developed and presented in a gradual continuity, provides teachers with directions on supporting children in the process of expanding their understanding of justice, of the importance of mutual respect for all human beings, of the preciousness and uniqueness of each personality irrespective of its social or ethnic affiliation, its

независимо от нейната социална и етническа принадлежност, пол, възраст, физически характеристики и др. gender, age, physical characteristics, etc.

НАУЧНА РЕДАКЦИЯ И/ИЛИ СЪСТАВИТЕЛСТВО (3):

45. *Децата и творчеството. Юбилеен сборник в чест на проф. д-р Елена Русинова*, 343 стр. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018. ISBN 978-954-07-4407-0, COBISS.BG-ID 1285637604 (съставител и научен редактор: Розалина Енгелс-Критидис)

Резюме: Сборникът е съставен и издаден в чест на 75-годишнината на проф. д-р Елена Русинова – пионер на съвременното предучилищно образование у нас, всеотдаен учител и уникален човек. Книгата брои принос на 55 участника – преподаватели, експерти, близки – и е посветена и на две здраво вплетени в професионалния път на проф. д-р Елена Русинова годишнини: 130 години СУ „Св. Климент Охридски“ (основан през 1888г.) и 70 години Световна организация по предучилищно образование ОМЕР (учредена през 1948г.).

Abstract: This collection was created and published in honor of the 75th anniversary of Prof. Elena Roussinova – a pioneering figure in contemporary Bulgarian preschool education, a dedicated teacher and a unique person. The publication features approx. 55 contributors – teachers, experts, family members – and is also dedicated to two anniversaries closely associated with Prof. Elena Roussinova's professional journey: the 130th anniversary of Sofia University “St. Kliment Ohridski” (founded in 1888), and the 70th anniversary of the World Organization for Early Childhood Education OMEP (founded in 1948).

46. Engels-Kritidis, R., B. Angelov, D. Kostrub & Robert Osad'án (Eds.) *Views of Contemporary Preschool and Primary Education in Bulgaria and Slovakia*, 476 p., Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-261-1

Abstract: The volume titled “Views of Contemporary Preschool and Primary Education in Bulgaria and Slovakia” is a collaborative effort of the teachers of the Department of Preschool and Media Pedagogy of the Faculty of Educational Sciences and the Arts of the Sofia University “St. Kliment Ohridski” and the Department of Preschool and Primary School Pedagogy of the Faculty of Pedagogy of the Comenius University in Bratislava. The book is thematically structured in three parts: 1) Parallels between Bulgaria and Slovakia in the field of preschool education, 2) Significant aspects of contemporary preschool education in Bulgaria and Slovakia, and 3) Educational bridges: *family – nursery – kindergarten – primary school*. This collective monography was conceived and developed with the active scientific and editorial contribution of Rozalina Engels-Kritidis.

Резюме: Томът „Поглед към съвременното предучилищно и начално училищно образование в България и Словакия“ е съвместно дело на преподавателите от катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ към Факултета по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски“ и Катедра „Предучилищна и начална училищна педагогика“ към Факултета по педагогика на Университета Коменски в Братислава. Книгата е тематично структурирана в три части: 1) Паралели между България и Словакия в полето на предучилищното образование; 2) Значими аспекти на съвременното предучилищно образование в България и Словакия и 3) Образователни мостове: *семейство - детска ясла - детска градина - начално училище*. Колективната монография е разработена по идеен замисъл и с активната научно-редакторска работа на Розалина Енгелс-Критидис.

47. Angelov, B., R. Engels-Kritidis, D. Kostrub, & Robert Osad'án (Eds.) *Specific Issues of Contemporary Preschool Education in Bulgaria and Slovakia*. Sofia: “St. Kliment Ohridski” University Press, 462 p., 2016. ISBN 978-954-07-4388-2

Abstract: The collective monography “Specific Issues of Contemporary Preschool Education in Bulgaria and Slovakia” is a sort of continuation of the volume titled “Views of Contemporary Preschool and Primary Education in Bulgaria and Slovakia”. The book is thematically structured in five parts: 1) Play, games, media and technologies in the world of contemporary preschool-aged children; 2) Kindergarten, children and teachers: key concepts, quality, and research; 3) Inclusive practices in preschool education; 4) Arts and

Резюме: Колективното издание „Специфични въпроси на съвременното предучилищно образование в България и Словакия“ е своеобразно продължение на тома „Поглед към съвременното предучилищно и начално училищно образование в България и Словакия“. Книгата е тематично структурирана в пет части: 1) Игра, медии и технологии в света на съвременните деца от предучилищна възраст; 2) Детска градина, учители, деца: ключови понятия, качество и изследвания; 3) Приобщаващи практики в предучилищното

constructive activities in kindergarten, and 5) Other issues in the field of preschool education.

образование; 4) Изкуство и конструктивни дейности в детската градина и 5) Други въпроси в полето на предучилищното образование.